
DUG PUT KA PRAVEDNOJ TRANZICIJI PLJEVALJA

Termoelektrana i Rudnik uglja i dalje diktiraju sudbinu Pljevljaka

NOVEMBAR 2021
AKCIJA ZA SOCIJALNU PRAVDU
Spuž, Crna Gora

SADRŽAJ

1.	SADRŽAJ	1
2.	SAŽETAK	2
3.	UVOD	3
4.	OGROMNI RESURSI, ALI VELIKA NERAZVIJENOST	5
4.1.	Izdašan prirodni potencijal Pljevalja	5
4.2.	Rudarstvo i energetika predvodnici razvoja	6
4.3.	Dramatičan pad broja stanovnika	6
4.3.1.	Velika nezaposlenost	7
5.	PRAVEDNA TRANZICIJA NEIZBJEŽNA	8
5.1.	Proizvodnja struje iz TE godinama bila neisplativa	8
5.1.1.	Za dvije godine za naknade 1,5 miliona	9
5.2.	U rudarsko energetskom sektoru oko 1,3 hiljade zaposlenih	10
5.3.	Uz podršku države pokrenuti pravednu tranziciju	11
6.	PREPORUKE	13

2. SAŽETAK

Pitanje pravedne tranzicije za Pljevlja, grada na sjeveru Crne Gore, na čijoj se teritoriji već duže od tri decenije nalazi jedina termoelektrana u zemlji, koja proizvodi električnu energiju iz ugljenih kopova u istom gradu, **moralo bi što prije da bude otvoreno**. Na nivou Evropske Unije se sve više potencira potreba sprovođenja pravednih tranzicija u smislu napuštanja proizvodnje električne energije iz zastarjelih termoelektrana, čiji je rad zasnovan na korišćenju uglja, a Crna Gora, kao kandidat za članstvo u Evropsku Uniju, treba da ispunjava svoje međunarodne obaveze.

Ipak, **crnogorska Vlada i lokalna uprava Pljevalja** za sada ne preduzimaju nikakve konkretne poteze u pogledu pravedne tranzicije za pljevaljsko područje. Tokom 2021. godine niti Vlada, niti lokalne vlasti **nijesu pokazale spremnost da se ozbiljnije bave pitanjem pravedne tranzicije** za grad Pljevlja. Ne postoji nikakva jasna strategija u tom pravcu, ni kod centralnih vlasti, ni kod lokalne pljevaljske vlasti. **Ovo pitanje se i dalje „gura pod tepih“**.

Opština Pljevlja ima **ogromne prirodne resurse** za ukupni razvoj svog područja, a u ovoj lokalnoj zajednici najrazvijenije oblasti sada su rudarstvo, energetika, drvoprerađiva i poljoprivreda. Uprkos dobrom osnovu da Pljevlja budu razvijena i bogata opština, to nije slučaj. Grad bilježi velike brojke nezaposlenih, dok su posebno zabrinjavajući podaci da se u protekle dvije decenije **iselilo bezmalo 10 hiljada stanovnika** ili nepunih 27 odsto od onih koji su tu živjeli 2000. godine.

I dok postoji veliki razvojni potencijal Pljevalja, **nema jasne vizije da se iskoriste razvojne šanse** ovog grada. **Prve ideje i poslovi**, koji u budućnosti treba da zamijene poslove iz energetsko rudarskog sektora u Pljevljima, **tek su na početku**. Predvodnik ideja je Rudnik uglja Pljevlja, kao kompanija, koja je u drugom dijelu 2021. godine imala preko hiljadu zaposlenih. Imajući u vidu činjenicu da su **Pljevlja** grad, koji je **krajem 2021. godine**, imao **gotovo tri hiljade nezaposlenih**, jasno je da bi naglo zatvaranje rudarske kompanije veoma negativno uticalo na ekonomsko socijalnu sliku grada, što je poseban razlog zbog kojeg bi centralne i lokalne vlasti morale mnogo odlučnije i brže da se pozabave pitanjem pravedne tranzicije, jer je ona neizbježna.

U isto vrijeme, **građani Pljevalja** većinski ne vide budućnost grada, ukoliko dođe do gašenja Termoelektrane i **ne vjeruju u pravednu tranziciju**. Oni smatraju da će Pljevlja biti „mrtav grad“ nakon gašenja Termoelektrane, a što povezuju sa velikim siromaštvom Države Crne Gore, koja nema finansijskih kapaciteta, niti vizije da Pljevljima ponudi kvalitetne razvojne šanse.

Ovaj izvještaj obuhvata nekoliko bitnih segmenata za pitanje pravedne tranzicije. Pored uvodnog objašnjenja, šta zapravo predstavlja pravedna tranzicija, a koja je za crnogorske prilike prilično apstraktan pojam, prikazane su razvojne šanse grada Pljevalja, ukazano je na postojeće stanje u pogledu zaposlenosti u rudarsko energetskom sektoru i proizvodnji električne energije iz Termoelektrane, kao i date alternativne mogućnosti razvoja grada u budućnosti.

Izvještaj **sadrži i preporuke kao doprinos za unapređenje stanja u ovoj oblasti**, a koje će lokalnom stanovništvu dati garancije za pravednu tranziciju i definisati sva ključna pitanja u ovoj osjetljivoj oblasti. Radi se o jedinstvenim preporukama, koje su pripremljene na osnovu ove analize i analize pravnog okvira za budući rad Termoelektrane Pljevlja.

3. UVOD

Pitanje pravedne tranzicije u energetske rudarskom sektoru, koje se na međunarodnoj sceni intenzivno potencira nakon usvajanja Pariskog sporazuma o klimatskim promjenama¹, suštinski predstavlja **obezbjedenje novih i pravičnih radnih mjesta za zaposlene u energetskim i rudarskim kompanijama**, a nakon što dođe do prestanka proizvodnje električne energije iz uglja.

Gubitak radnih mjesta u ovim privrednim kompleksima ne treba da izazove strah kod zaposlenih, već države treba da im na vrijeme obezbijede odgovarajuća radna mjesta u drugim privrednim granama, koje će zamijeniti postojeće rudarske energetske komplekse, što je nimalo lak zadatak, jer zahtijeva značajna finansijska sredstva, blagovremenu pripremu za sprovođenje kompletnog postupka i potpunu saradnju sa lokalnim zajednicama, lokalnim stanovništvom i radnicima.

Kako bi se proces pravedne tranzicije u energetske rudarskom sektoru što bezbolnije sprovodio, krajem 2020. godine je **kreirana Inicijativa za regione sa ugljem u tranziciji na Zapadnom Balkanu i Ukrajini**². Cilj je pružiti pomoć balkanskim državama (Crna Gora, Srbija, Bosna i Hercegovina, Sjeverna Makedonija, Kosovo) i Ukrajini, kroz prenošenje evropskih iskustava u primjeni pravedne tranzicije. Čitavim procesom rukovodi Evropska Komisija, zajedno sa partnerima Svjetskom bankom, Evropskom bankom za obnovu i razvoj, Sekretarijatom Evropske Energetske Zajednice, Nacionalnim fondom za zaštitu životne sredine i upravljanje vodama iz Poljske³ i Evropskim koledžom iz Natolina⁴.

Paralelno je formiran **Fond za pravednu tranziciju**⁵, vrijedan 17,5 milijardi eura, iz kojeg treba da se finansiraju projekti za prevođenje lokalnih ekonomija, zasnovanih na energetske rudarskoj bazi, na nove modele ekonomskih razvoja. Čitav proces treba da bude postupan i **evropske zemlje se ohrabruju da postepeno ukidaju upotrebu uglja** i stvaraju nove privredne djelatnosti, uz prethodno usvajanje teritorijalnih planova pravedne tranzicije, sa procjenom potrebnih investicija.

Pored toga, u Fond za pravednu tranziciju se mogu prenijeti sredstva iz Evropskog fonda za regionalni razvoj i Evropskog socijalnog fonda, tako da se procjenjuje da se može raditi o još **dodatnih 10-tak milijardi eura**, koje mogu biti na raspolaganju za pitanja pravedne tranzicije.

Podrška se, pored ostaloga, odnosi na prilagođavanje zaposlenih u industriji, koja treba da se ugasi, radi prekvalifikacija i pronalazaženja novih radnih mjesta, pomoć malom i srednjem biznisu, pomoć formiranju novih preduzeća, mjerama socijalne podrške, istraživanjima i raznim oblicima tehnoloških inovacija, dekarbonizaciji lokalnog saobraćaja, digitalizaciji, zajmovima za javni i lokalni sektor...

---

¹ Pariski sporazum o klimatskim promjenama ukazuje na značaj klimatskih promjena, koje na dugi rok ugrožavaju budućnost čovječanstva, a do kojih je u značajnoj mjeri dovelo korišćenje u industrijama fosilnih goriva, kao velikih zagađivača, koje ispuštaju zagađujuće gasove u vazduh. Sporazumom je predviđeno smanjenje emisija sa efektom staklene bašte i povećanje primjene obnovljivih izvora energije. Suština je da se do kraja ovog vijeka na nivou cijele planete globalno zagrijavanje zadrži na nivou od dva Celzijusova stepena. Crna Gora je prihvatila Pariski sporazum o klimatskim promjenama.

Link: <https://zakoni.skupstina.me/zakoni/web/dokumenta/zakoni-i-drugi-akti/246/1529-9633-27-1-17-6.pdf>

² Link: https://energy.ec.europa.eu/topics/oil-gas-and-coal/coal-regions-western-balkans-and-ukraine/initiative-coal-regions-transition-western-balkans-and-ukraine_en

³ Link: <https://www.gov.pl/>

⁴ Link: <https://www.coleurope.eu/about-college/welcome-natolin>

⁵ Link: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/just-transition-fund_en

Dakle, u pitanju je **ogroman set mjera**, koje se mogu iskoristiti **za prelazak sa industrije zagađivača na nove, zelene modele razvoja** lokalnih zajednica. S prednjim u vezi, stiče se utisak da upravo iz lokalnih zajednica, unutar država, treba da potekne dominantna inicijativa o modelima razvoja u cilju ostvarenja ukupnog cilja pravedne tranzicije.

4. OGROMNI RESURSI, ALI VELIKA NERAZVIJENOST

Opština Pljevlja ima **ogromne prirodne resurse** za ukupni razvoj svog područja, a u ovoj lokalnoj zajednici najrazvijenije privredne oblasti su rudarstvo, energetika, drvoprerađivačka i poljoprivreda.

Iako postoji dobar osnov da Pljevlja budu razvijena i bogata opština, to nije slučaj. Grad bilježi velike brojke nezaposlenih, dok su posebno zabrinjavajući podaci da se u protekle dvije decenije **iselilo bezmalo 10 hiljada stanovnika** ili nepunih 27 odsto od onih koji su tu živjeli 2000. godine.

4.1. Izdašan prirodni potencijal Pljevalja

Opština Pljevlja predstavlja takozvanu „sjevernu kapiju“ Crne Gore, koja se nalazi u planinskom pojasu krajnjeg sjevera Crne Gore⁶. Ova lokalna samouprava čini 10 odsto ukupne teritorije Crne Gore⁷ i **po površini je treća opština u zemlji**, nakon Podgorice i Nikšića. Na sjeverozapadu se graniči sa Bosnom i Hercegovinom, a na sjeveroistoku sa Srbijom. Pljevaljsko područje pripada izrazito visokom planinskom dijelu teritorije, ispresijecanom rječnim dolinama, koje predstavlja zeleni prostor Crne Gore. Prosječna **nadmorska visina je oko hiljadu metara**, dok se sam grad nalazi na 770 metara nadmorske visine. Srednja godišnja temperatura u Pljevljima je nepunih deset stepeni celzijusa.

Prirodni resursi pljevaljske opštine se ocjenjuju kao **veoma izdašni** i Pljevlja kao takva predstavljaju jednu od bogatijih lokalnih samouprava u Crnoj Gori. Naročito je prisutno bogatstvo voda, poljoprivrednog zemljišta i šuma, dok je teritorija ove lokalne samouprave veoma bogata rudama i mineralima, pogotovu ugljem.

Prema podacima sadržanim u Strateškom planu razvoja Opštine Pljevlja do 2025. godine, **ova opština posjeduje značajan hidropotencijal** i u oblasti pijaćih voda, i u hidroenergetici, te su posebno značajni slivovi rijeka Tare i Čehotine. Pljevlja čine i **15 odsto obradivog poljoprivrednog zemljišta Crne Gore** (poljoprivredno zemljište u samoj opštini je 13 odsto od njene ukupne teritorije), dok dominiraju planinski pašnjaci i livade. Osnovna namjena zemljišnog resursa jeste proizvodnja hrane, uz veliki potencijal za organsku poljoprivrednu proizvodnju. Šume u Pljevljima čine 70 odsto njene teritorije i **šumski resursi predstavljaju značajno bogatstvo**.

Kada je riječ o mineralnim sirovinama, u Pljevljima se nalaze **bitna nalazišta uglja, metala i nemetala, a najzastupljenija je eksploatacija uglja**. Procjenjuje se da geološke rezerve uglja iznose oko 200 miliona tona. U slivu rijeke Čehotine, nalaze se najbitnija ležišta uglja, i to: Pljevlja, Ljuće, Šumani, Maoče, Mataruge, Otilovići, Bakrenjače i Glisnica. Trenutno se ugalj eksploatiše u ležištu Potrlica.

Od nemetala, na prostoru opštine nalaze se velike količine cementnih laporaca, gline, tufova, a ima i pojava gipsa. Prisutne su eksploatacije ležišta tehničko-građevinskog kamena na više lokacija. Od metalnih sirovina **prisutno je orudnjenje olova i cinka**, sa ležištem kod planine Ljubišnje, gdje se nalazi površinski kop Rudnika olova i cinka „Šuplja stijena“. Na području opštine Pljevlja

---

⁶ Strateški plan razvoja Opštine Pljevlja 2021-2025 godina; link: https://pljevlja.me/wp-content/uploads/2020/12/SPR-2021-2025_stamp.pdf

⁷ Opština Pljevlja obuhvata površinu od 1.346 kvadratnih kilometara.

otkrivena su pojavna ležišta bakra, gvožđa, mangana, žive, kalijuma, dok ova lokalna samouprava raspolaže potencijalima za proizvodnju električne energije (kroz termopotencijal i hidropotencijal) i mogućnošću za proizvodnju električne i termo energije na bazi biomase.

4.2. Rudarstvo i energetika predvodnici razvoja

Najvažnije privredne grane u Pljevljima su **rudarstvo, energetika, drvna industrija i poljoprivreda**, navodi se u Strateškom planu razvoja Opštine Pljevlja do 2025. godine. Kako se ukazuje, ova lokalna samouprava predstavlja **industrijski centar Crne Gore**, a glavni privredni subjekti, koji presudno utiču na ekonomski razvoj opštine su Rudnik uglja, Termoelektrana Pljevlja i Rudnik olova i cinka, kao i veći broj drvoprerađivačkih preduzeća.

Sektor poljoprivrede ima bitnu ulogu u ukupnoj ekonomiji opštine Pljevlja. U ruralnim područjima **poljoprivreda** je osnovna djelatnost lokalnog stanovništva i **često glavni izvor prihoda trećine stanovništva**, što ukazuje da ima značajnu socijalnu funkciju u ovoj lokalnoj samoupravi. Sredinom 2020. godine u Pljevljima je bilo bezmalo **oko hiljadu i po registrovanih poljoprivrednih gazdinstava**, najviše u stočarskoj proizvodnji, pa ratarskoj, voćarskoj i organskoj. Statistički podaci pokazuju da je po ukupnom fondu poljoprivrednog zemljišta po stanovniku od 1,9 hektara i obradivom zemljištu od 0,8 hektara po stanovniku, opština Pljevlja pri vrhu u Evropi (prosjeak članica Evropske Unije je oko 0,40 hektara).

Pljevlja imaju i izuzetno prirodno i kulturno-istorijsko nasleđe, koje može da se iskoristi kao **komparativna prednost za razvoj** različitih oblika **turizma i turističke ponude**, ali turizam gotovo da se nije ni razvijao u najsjevernijem crnogorskom gradu. Na nacionalnom nivou, turizam je strateška razvojna grana. Istovremeno, na lokalnom nivou je **u velikoj mjeri razvijen uslužni sektor**, ispoljen kroz mikro i mali biznis. **Prisutne su i biznis zone**, u kojima se daju različite pogodnosti za poslovanje, ali one nijesu razvijene u potrebnoj mjeri.

4.3. Dramatičan pad broja stanovnika

U periodu **za dvije decenije Pljevlja je napustilo bezmalo 10 hiljada stanovnika**, što je pad od gotovo 27 odsto u odnosu na broj stanovnika, koji je živio u toj opštini 2000. godine.

Naime, prema procjenama stanovništva crnogorskog Zavoda za statistiku⁸, na teritoriji pljevaljske opštine je **sredinom 2000. godine živjelo 36.250 stanovnika**, da bi 2005. godine taj broj bio smanjen na 34.735 stanovnika. Godine 2010. godine na teritoriji Pljevalja je živjelo 32.031 stanovnika, pet godina kasnije, odnosno 2015. godine brojka je bila manja i iznosila je 29.047 stanovnika, da bi **sredinom 2020. godine u Pljevljima živjelo 26.556 stanovnika**.

---

⁸ Procjene stanovništva po opštinama; link: <https://www.monstat.org/cg/page.php?id=48&pageid=48>

Grafik 1: Ogroman pad broja stanovnika za dvije decenije u Pljevljima

Istovremeno, podaci sa popisa iz 2011. godine pokazuju da je **gustina naseljenosti u Pljevljima** u tom periodu bila 20 stanovnika po kvadratnom kilometru, što je bilo znatno **ispod nacionalnog prosjeka u to vrijeme**, koji je iznosio 44 stanovnika po kvadratnom kilometru.

Pljevlja su lokalna samouprava gdje se bilježe konstantan negativan prirodni priraštaj i **nepovoljni migracioni tokovi**. Tako su 2011. godine odseljenja iz Pljevalja bila viša za 165 u odnosu na doseljenja, da bi u 2021. godini taj odnos bio još nepovoljniji i razlika je bila 223, koliko su viša odseljenja u odnosu na doseljenja⁹.

4.3.1. Velika nezaposlenost

U **novembru 2021.** godine u Opštini Pljevlja **bilo je 2.961 nezaposlenih na evidenciji** lokalnog biroa za zapošljavanje¹⁰. Sa stanovišta obrazovne strukture, nezaposlenih je najviše sa srednjom stručnom školom. Istovremeno, prema podacima iz Strateškog plana razvoja Opštine Pljevlja do 2025. godine, u Pljevljima je **2018. godine prosječno bilo zaposleno 5.762 lica**. Sredinom te godine u Pljevljima je živjelo 27.531 svih stanovnika.

Iz prednjih informacija se generalno može ocijeniti da se u Opštini Pljevlja bilježi veliki broj nezaposlenih, te u tom smislu ovaj sjeverni grad dijeli sudbinu većine ostalih gradova, posebno na sjeveru zemlje, u kojima je prisutna dugogodišnja velika nezaposlenost.

⁹ Procjene migracija po opštinama; link: <https://www.monstat.org/cg/page.php?id=53&pageid=53>

¹⁰ Mjesečni statistički bilten Zavoda za zapošljavanje Crne Gore za mjesec novembar 2021. godine; link: <https://www.zzzcg.me/wp-content/uploads/2021/12/11-Novembar-BILTEN-11.2021..pdf>

5. PRAVEDNA TRANZICIJA NEIZBJEŽNA

Lokalni razvoj Pljevalja u protekle četiri decenije se u **značajnoj mjeri zasniva na proizvodnji električne energije iz pljevaljskog uglja**. Međutim, proizvodnja električne energije u Pljevljima ima **mnogo veći strateški značaj za Državu Crnu Goru**, jer se iz Termoelektrane posljednjih godina obezbjeđuje prosječno oko 40 odsto električne energije u zemlji, dok je u ranijem periodu to bilo i preko 50 ili čak 60 odsto godišnje proizvodnje¹¹.

To znači da **Država Crna Gora**, kao kandidat za članstvo u Evropsku Uniju i potpisnik Pariskog sporazuma o klimatskim promjenama, mora **paralelno da obezbijedi alternativne izvore energije i pripremi grad Pljevlja za pravednu tranziciju**. Međutim, centralne vlasti Crne Gore i lokalne uprave u Pljevljima, iako bi morale biti svjesne neophodnosti što bržeg pokretanja pravedne tranzicije, ništa konkretno ne preduzimaju da se ovaj postupak pomjeri naprijed, tako da nije prisutna nikakva jasna vizija razvoja Pljevalja u budućnosti, a koja bi bila prihvaćena od najšireg kruga društvenih činilaca, niti se organizuju bile kakve javne rasprave na ovu bitnu temu.

Ovdje će samo kratko biti napomenuto da se čini da je **velika energetska kriza**, koja je tokom **2021. godine** zahvatila evropsko tržište i drastično povećala cijene električne energije, imala ogroman značaj na Crnu Goru i **negativno uticala na pokretanje priče o pravednoj tranziciji** za Pljevlja, jer se prvi put za vrijeme postojanja Termoelektrane dogodilo da je proizvodna cijena struje iz tog energetskeg objekta praktično bila ekonomski isplativa.

5.1. Proizvodnja struje iz TE godinama bila neisplativa

Proizvodnja struje iz Termoelektrane Pljevlja je godinama bila finansijski neisplativa za Elektroprivredu Crne Gore, kao njenog vlasnika, zbog čega se minus u poslovanju zbog skupe energije iz Termoelektrane „pegla“ sa jeftinom strujom, koju proizvedu njene dvije velike hidroelektrane, odnosno Hidroelektrana Piva i Hidroelektrana Perućica. Tako je u periodu od pet godina, odnosno od 2016. godine do kraja 2020. godine, proizvodna cijena struje iz Termoelektrane bila za najmanje **dvije trećine skuplja** od cijene iz dvije hidroelektrane.

U pomenutom periodu **u Hidroelektrani Piva proizvodna cijena** električne energije na pragu elektrane za ovaj period **prosječno je iznosila 16,6 eura** po megavatu¹², dok je **u Hidroelektrani Perućica prosječno bila 15,9 eura** po megavatu¹³. U tom periodu je prosječna proizvodna cijena struje **na pragu Termoelektrane iznosila 44,2 eura** po megavatu¹⁴, što je za dvije trećine više kada se uporedi sa prosjekom cijena u dvije velike hidroelektrane.

Prednji podaci pokazuju da **se radi o nekonkurentnoj proizvodnoj cijeni** električne energije iz Termoelektrane Pljevlja, a u nastavku je tabela sa podacima o prosječno ostvarenim cijenama električne energije u tri najveće energetske elektrane u vlasništvu Elektroprivrede Crne Gore.

---

¹¹ Izvor podataka su godišnji energetski bilansi Crne Gore, koji su javno dostupni podaci na sajtu Službenog lista Crne Gore; link: <http://www.sluzbenilist.me/>

¹² Akt Elektroprivrede Crne Gore broj 20-00-3218, od dana 28. septembra 2021. godine, Akciji za socijalnu pravdu.

¹³ Akt Elektroprivrede Crne Gore broj 20-00-3212, od dana 28. septembra 2021. godine, Akciji za socijalnu pravdu.

¹⁴ Akt Elektroprivrede Crne Gore broj 20-00-2875, od dana 31. avgusta 2021. godine, Akciji za socijalnu pravdu.

GODINA	CIJENA EUR/MWh		
	HE PIVA	HE PERUĆICA	TE PLJEVLJA
2016	12,69	12,63	45,36
2017	27,87	20,79	42,97
2018	9,95	12,34	39,38
2019	16,73	14,19	43,77
2020	15,79	19,81	49,85
Prosječna cijena	16,60	15,95	44,26

Tabela 1: Odnos proizvodnih cijena iz tri elektrane tokom pet godina: Izvor: Podaci Elektroprivrede Crne Gore

I sledeći primjer ukazuje na nekonkurentnost proizvodne cijene električne energije iz Termoelektrane Pljevlja. Naime, u 2017. godini prosječna prozvodna cijena struje iz Termoelektrane je iznosila nepunih 43 eura po megavatu, u 2018. je bila preko 39 eura po megavatu, a u 2019. godini blizu 44 eura po megavatu. U isto vrijeme, odnosno u 2017., 2018. i 2019. godini je cijena struje, koju su crnogorski potrošači plaćali za tehničke gubitke u distribuciji, iznosila prosječno 38 eura po megavatu (tu cijenu utvrđuje Regulatorna agencija za energetiku, nakon čega je Crnogorski elektrodistributivni sistem kupuje od Elektroprivrede Crne Gore, kao svoje majke kompanije). Dakle, proizvodna cijena struje iz Termoelektrane je bila veća od cijene po kojoj je utvrđena prodaja električne energije za gubitke u mreži.

Tek je u **2020. godini došlo do promjene tog odnosa**, jer su potrošači plaćali 54 eura po megavatu za gubitke, dok je proizvodna cijena struje u Termoelektrani bila oko 50 eura za megavat. Ipak, u toj godini je električna energija iz dvije hidroelektrane Piva i Perućica bila 16 i 19 eura po megavatu, tj preko 60 odsto jeftinija u odnosu na Termoelektranu.

Ovdje će takođe biti ukazano da je tokom **2021. godine na evropskom tržištu došlo do naglog skoka cijena** električne energije, koje su iznosile i do 200 eura po megavatu, pa je to dovelo do toga da je proizvodnja energije iz Termoelektrane Pljevlja prvi put postala konkurentna. Inače, proizvodna cijena električne energije na pragu Termoelektrane za 2021. godinu biće poznata tek u 2022. godini.

5.1.1. Za dvije godine za naknade 1,5 miliona

Elektroprivreda Crne Gore je u **2019. godini i 2020. godini platila oko milion i po eura** po osnovu različitih naknada zbog zagađenja, koja nastaju radom Termoelektrane u Pljevljima.

Tako je Agenciji za zaštitu prirode i životne sredine po osnovu eko naknade za ispuštanje zagađujućih materija u vazduh u 2019. godini platila 207.188 eura, a u 2020. godini je platila 269.008 eura, što je ukupno 476.196 eura.

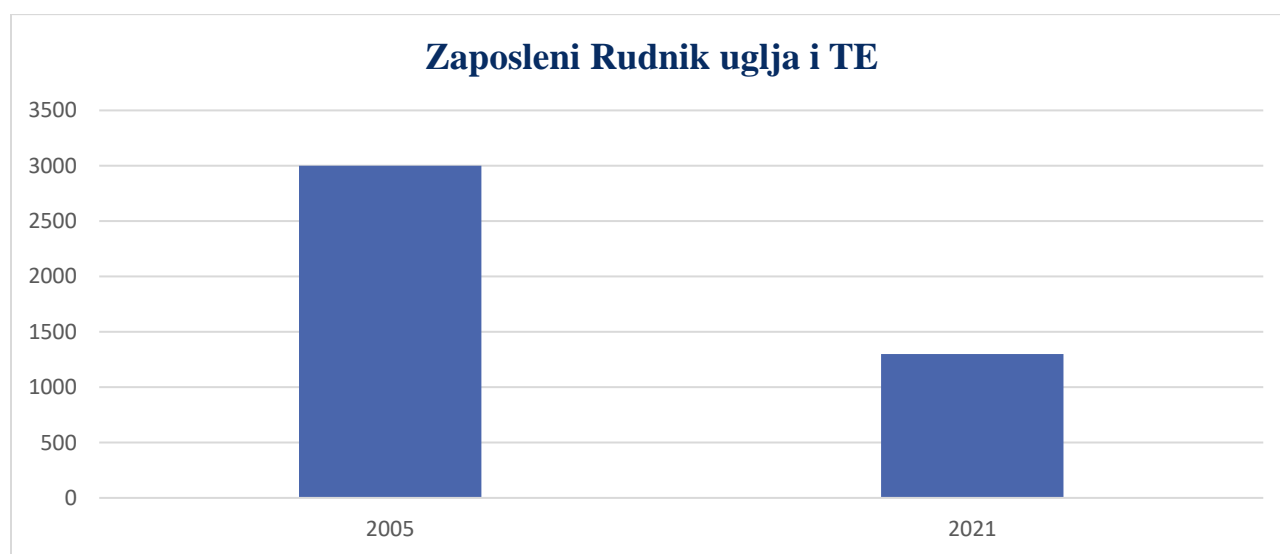
Istovremeno, Opštini Pljevlja je u 2020. godini platila 1.014.547 eura po osnovu naknade za zaštitu i unapređenje životne sredine¹⁵.

¹⁵ Akt Elektroprivrede Crne Gore broj 10-00-44553, od dana 23. septembra 2021. godine, Akciji za socijalnu pravdu.

5.2. U rudarsko energetskom sektoru oko 1,3 hiljade zaposlenih

Prema raspoloživim podacima, koji se mogu pronaći na velikom broju online medija i zasnivaju se na izjavama hroničara u Pljevljima, u rudarsko energetskom kompleksu je **dvijehiljaditih godina direktno bilo zaposlenih i do tri hiljade ljudi**. Navedeni sektor je istovremeno obezbjeđivao niz indirektnih zaposlenja u raznim oblastima, koja su svoja poslovanja oslanjala na ovaj kompleks, ali pouzdanije brojke o procentima indirektnih zaposlenja nijesu poznate.

Međutim, u godinama koje su uslijedile došlo je do značajnog smanjenja broja direktno zaposlenih u Termoelektrani Pljevlja i Rudniku uglja, pa **je u drugom dijelu 2021. godine u ova dva privredna subjekta bilo oko 1,3 hiljade zaposlenih**, odnosno u novembru 2021. je u Rudniku uglja Pljevlja bilo 1.060 zaposlenih¹⁶, a procjenjuje se da je u Termoelektrani oko 200 zaposlenih.

Grafik 2: Ogroman pad zaposlenih u Rudniku uglja i TE

Kada se uzme u obzir da je u novembru 2021. godine u Pljevljima, shodno zvaničnim evidencijama, a kako je to već navedeno, bilo gotovo tri hiljade nezaposlenih, izvjesno je da bi **naglo zatvaranje** rudarsko energetskih postrojenja i **gubitak radnih mjesta** u ovom sektoru **imao ogroman negativan uticaj na budući ekonomski i socijalni razvoj grada**. Ovo posebno imajući u vidu i povezana indirektna zapošljavanja u pljevaljskoj opštini, koja svoja poslovanja direktno naslanjaju na rudarsko energetsku proizvodnju.

Upravo ovaj aspekt treba da ozbiljnije pokrene donosioce odluka na centralnom i lokalnom nivou da ubrzaju proces pravedne tranzicije, koji će pružiti blagovremene, kvalitetne i pravične alternative za zamjenu postojećih radnih mjesta u energetsko rudarskom sektoru, ali to izostaje.

¹⁶ Izvor podataka: Izvještaj o poslovanju I-IX 2021. godine o poslovanju privrednih društava u većinskom vlasništvu države u nadležnosti Ministarstva kapitalnih investicija. Link: <https://www.gov.me/dokumenta/0eb55dc1-56b0-4f1e-9745-52d252906aca>

Takođe, ovdje će biti naglašeno i da je **kolektivna svijest građana u Pljevljima o klimatskim promjenama na jako niskom nivou**, te je ogromna spremnost lokalnih zajednica i lokalnog stanovništva da živi u zagađenim sredinama, koje vode raznim bolestima, zbog čega se kao ogroman izazov postavljaju modeli uticaja na svijest građanstva da shvati značaj življenja u saglasju sa zdravom životnom sredinom, a što će, sa druge strane, uticati i da veći broj mladih ostaje da živi u Pljevljima. Ovo je posebno značajno kada se ima u vidu da **građani Pljevalja većinski ne vide budućnost grada**, ukoliko dođe do gašenja Termoelektrane i Rudnika uglja i ne vjeruju u pravednu tranziciju. Oni smatraju da će Pljevlja biti „mrtav grad“ nakon gašenja Termoelektrane, a što povezuju sa velikim siromaštvom Države Crne Gore, koja nema finansijskih kapaciteta, niti vizije da Pljevljima ponudi kvalitetne razvojne šanse.

5.3. Uz podršku države pokrenuti pravednu tranziciju

Lokalna samouprava Pljevalja nema ni finansijskih kapaciteta, niti kadrovskih potencijala da sama pokrene bitni proces pravedne tranzicije, a upitni su i kapaciteti Države Crne Gore u tom smislu. Stoga je potrebna zajednička i koordinisana akcija centralne i lokalne vlasti, uz uključenje najširih društvenih činilaca i zainteresovanih subjekata u zemlji, kako bi se došlo do prijeko potrebnog redosljeda koraka za pravednu tranziciju Pljevalja, a kako bi ona bila u najboljem javnom interesu.

Takođe je **potrebno uložiti veći napor od centralne vlasti da Crna Gora postane dio regionalnih i evropskih inicijativa za pravednu tranziciju** da bi se na taj način obezbijedila značajna finansijska sredstva za sprovođenje ovog procesa. Priklučenost inicijativama ne treba da bude samo formalna, već suštinska, jer jedino tako se mogu postići konkretni i opipljivi rezultati. Ppri tome, treba biti svjestan da se svako oklijevanje i **usporavanje ovog procesa može vratiti kao bumerang** i u Pljevljima se nastaviti trend ogromnih iseljavanja, a samo područje u neko dogledno vrijeme postati „ničija zemlja“.

Strateški plan razvoja Opštine Pljevlja, kao krovni planski dokument za lokalnu samoupravu za period do 2025. godine¹⁷, fokusira se na razvojne potencijale pljevaljske opštine. Prepoznata kao industrijski i energetski centar Države Crne Gore, **Pljevlja daju ogromnu šansu za razvoj turizma, održive poljoprivrede i kontrolisane drvoprerade**.

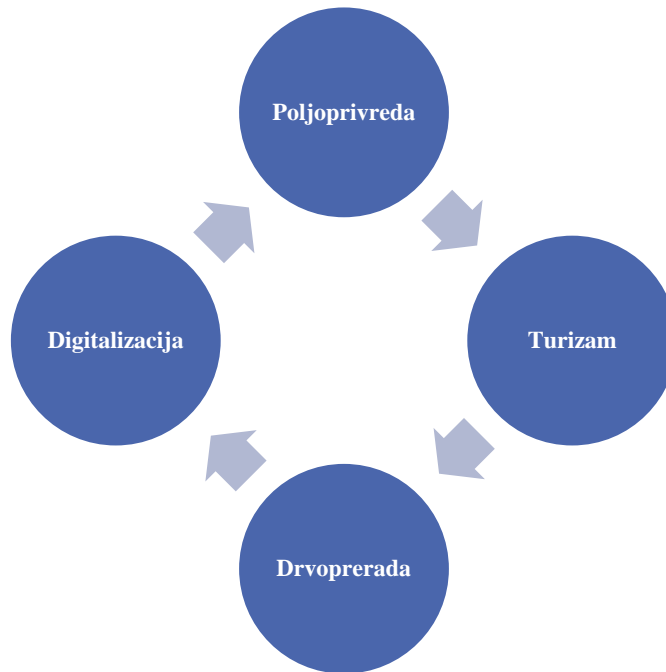
Područje se vrlo uspješno može razvijati kroz **stvaranje biznis zona**, za koje bi bile obezbijeđene stimulatívne mjere radi pokretanja različitih biznis ideja, kako na lokalnom nivou, tako i kroz regionalno povezivanje. Treba **pospješiti mali i mikro biznis**, u čemu naročito mogu da pomognu povoljne kreditne linije državnog Investiciono razvojnog fonda, kao i različite programe Zavoda za zapošljavanje, koji omogućava bespovratna sredstva za pokretanje sopstvenih biznisa.

S obzirom na to da se radi o području izuzetno bogatim poljoprivrednim resursima, treba naglasiti da Država Crna Gora daje ogromne povoljnosti i **subvencije za razvoj poljoprivredne proizvodnje**, dok se u isto vrijeme mogu koristiti i izdašni međunarodni fondovi za podsticaj poljoprivredi, kakvi su fondovi Evropske Unije. Upravo ova oblast daje dobar osnov da se obezbijedi značajan broj radnih mjesta, koja dijelom mogu zamijeniti zaposlenost u rudarsko energetskom sektoru, kada počne proces njegovog postepenog gašenja.

---

¹⁷ Strateški plan razvoja Opštine Pljevlja 2021-2025 godina; link: https://pljevlja.me/wp-content/uploads/2020/12/SPR-2021-2025_stampa.pdf

Prednje navedene oblasti su najznačajnije za stvaranje novih ekonomskih baza za razvoj Pljevalja i prelazak ovog područja na nove modele razvoja u budućnosti. Međutim, treba napomenuti da svijet značajno napreduje u digitalnoj sferi i da upravo **digitalizacija predstavlja značajnu oblast**, u kojoj se mogu pronaći na hiljade novih i dobro plaćenih radnih mjesta.

Grafik 3: Najznačajnije oblasti budućeg razvoja

Sve prednje navedeno ukazuje na velike potencijale da se u dogledno vrijeme 1,3 hiljade radnih mjesta u postojećem energetsko rudarskom sektoru i moguće hiljadu radnih mjesta, koja predstavljaju indirektna zapošljavanja, mogu relativno brzo zamijeniti novih radnim mjestima, a da to ne izazove ozbiljne ekonomske i socijalne potrebe u pljevaljskoj sredini.

S tim u vezi, ovdje će kratko biti napomenuto da je **Rudnik uglja** Pljevlja, čije bi rukovodstvo moralo biti u potpunosti svjesno neophodnosti pravedne tranzicije, tokom 2021. godine **pokrenuo prve projekte**, koji bi trebalo da budu uvod **u stvaranje novih radnih mjesta**. Tako je najavljena gradnja fabrike cementa¹⁸ i projekat sadnje ljekovitog bilja¹⁹.

¹⁸ Link: <https://www.rupv.me/u-beogradu-odrzhana-prezentacija-za-izgradnju-fabrike-lc3-cementa-u-pljevljima>

¹⁹ Link: <https://www.rupv.me/rudnik-uglja-ushao-u-projekat-sadnje-ljekovitog-bilja-lekitsh-ako-bude-sve-teklo-po-planu-ocekujemo>

6. PREPORUKE

U nastavku će biti navedene **jedinstvene preporuke** u vezi budućnosti energetske-rudarskog sektora u Pljevljima, koje se odnose ne samo na pravni okvir, već obuhvataju i preporuke za pitanje pravedne tranzicije jednog od najzagađenijih gradova u Evropi.

- Potrebno je izmjenama Zakona o energetici jasno propisati obavezu za Vladu Crne Gore da u roku, od najmanje godinu od usvajanja izmjena Zakona o energetici, donese Nacionalni klimatski plan, koji će jasno propisati rokove za prelazni, odnosno tranzicioni period u pogledu budućnosti rudarsko energetske kompleksa u Pljevljima, u kom periodu će doći do uključenja najvećeg broja društvenih činilaca u ovo pitanje; Postojećim Zakonom o energetici je propisana obaveza donošenja Nacionalnog klimatskog plana u roku od šest mjeseci, ali ta obaveza nije ispunjena, a u međuvremenu je pitanje budućnosti Termoelektrane u Pljevljima dobilo na značaju, jer je potrošeno dozvoljenih 20.000 radnih sati, a energetska kriza u Evropi je uticala na ogromno uvećanje cijena električne energije na međunarodnom tržištu;
- Nacionalni klimatski plan mora biti plod najširih konsultacija na nivou države i lokalnih samouprava, pogotovu lokalne samouprave u Pljevljima, a kroz organizovanje velikog broja rasprava i okruglih stolova i ozbiljnog, a ne fiktivnog razmatranja svih predloga, sugestija i preporuka; Prednje naročito imajući u vidu da pljevaljski rudarsko energetski sektor obezbjeđuje najmanje trećinu električne energije u zemlji, ima veliki uticaj na zaposlenost u lokalnoj samoupravi Pljevalja, ali i uzrokuje ogromne posljedice po zdravlje i životnu sredinu u Pljevljima;
- Skupština Crne Gore na nivou konsultacija, a uključujući sve političke subjekte zastupljene u njoj, te kroz pozive upućene svim zainteresovanim subjektima iz svih oblasti društvenog života (akademska zajednica, ekonomska zajednica, ekološka zajednica, organizacije civilnog društva...), treba da se uključi u pitanje budućnosti rudarsko energetske sektora u Pljevljima, te formira posebno radno tijelo, koje će se u intenzivnom roku baviti ovom temom i donijeti odgovarajuće zaključke, naročito u pogledu roka, odnosno perioda do kada će se u Pljevljima proizvoditi električna energija iz postojeće Termoelektrane Pljevlja;
- U paralelnom procesu, Vlada Crne Gore treba da provede postupak za izradu relevantnih cost benefit analiza, koje će analizirati ekonomski uticaj zatvaranja rudarsko energetske kompleksa u Pljevljima na lokalnu zajednicu i na državu (u pogledu uticaja proizvodnje električne energije) i predložiti alternativne razvojne modele za grad Pljevlja, a koje će obuhvatiti pravedna rješenja za lokalno stanovništvo, koje će u određenom vremenskom periodu moći da se zaposli na novim radnim mjestima, te će se tako izbjeći mogućnost da proces zatvaranja rudarsko energetske kompleksa dovede do daljeg raseljavanja stanovništva i utiče da sredina postane nerazvijena;
- U paralelnom procesu, Investiciono razvojni fond Vlade Crne Gore treba da provede postupak za kreiranje posebnih kreditnih linija, koje će biti projektovane za zapošljavanje u Pljevljima u svim onim narednim godinama, u kojima će teći proces postepenog zatvaranja rudarsko energetske kompleksa, a naročito nakon što dođe do njegovog

zatvaranja i prestanka proizvodnje električne energije iz postojeće Termoelektrane Pljevlja, te sve sa ciljem da proces tranzicije za grad Pljevlja i njegove stanovnike bude što pravedniji;

- U paralelnom procesu, Vlada Crne Gore i njeni resorni organi treba da provedu postupak za izradu relevantnih studija o uticaju, kojeg na zdravlje i životnu sredinu ima postojeći model industrijske proizvodnje, zasnovan na proizvodnji električne energije iz termo izvora, kao i uticaja, kojeg će na zdravlje i životnu sredinu imati budući modeli razvoja u Pljevljima, što sve treba da posluži kao orijentir za prihvatanje onih privrednih modela, koji će imati najmanji uticaj na zdravlje i životnu sredinu; Prednje posebno imajući u vidu da su građani Pljevalja, koja su obezbjeđivala trećinu, polovinu ili dvije trećine električne energije zemlji na godišnjem nivou, godinama živjeli u dimu otrovnih gasova, dok je uticaj na životnu sredinu i njeno uništavanje ogroman;
- Kao mjeru pravedne kompenzacije za građane Pljevalja, a dominantno iz razloga navedenog u prethodnom stavu, odnosno preporuci, potrebno je razmotriti modele povoljnih kreditnih modela za građane Pljevalja, subvencija ili drugih modela pomoći;
- Imajući u vidu veliku energetska zavisnost Crne Gore od električne energije, koja se proizvodi u Termoelektrani Pljevlja, Skupština Crne Gore i Vlada Crne Gore, uz uključenost svih zainteresovanih društvenih činilaca, treba da najhitnije kreiraju ekonomski i ekološki održivu listu razvojnih energetska projekata, zasnovanih na zelenim izvorima energije, a čijoj će se izgradnji pristupiti u relativno kratkim rokovima i koje će zamijeniti postojeći izvor energije iz Termoelektrane Pljevlja;
- Potrebno je formirati posebno tijelo, a na nivou Vlade Crne Gore, uz uključenost ostalih društvenih činilaca, koji će biti zaduženi za pronalaženje fondova i investicionih šema iz Evropske Unije i razvijenih zemalja svijeta, a za pokretanje projekata u Pljevljima, što bi trebalo da u nekom narednom vremenskom periodu zamijeni veliku zavisnost tog područja od industrije, zasnovane na proizvodnji struje na ugalj; Takvo tijelo treba da pruži i pomoć lokalnoj zajednici Pljevalja u cilju pronalaženja najoptimalnijih rješenja i modela razvoja;
- Imajući u vidu da je pokrenut proces ekološke rekonstrukcije postojeće Termoelektrane Pljevlja, vrijedan najmanje 70 miliona eura, da radovi kasne duže od godinu i po, da epidemija covid i dalje traje i utiče na početak radova ekološke rekonstrukcije, a da paralelno teče i proces ispunjavanja međunarodnih obaveza Crne Gore u pogledu zahtjeva za gašenjem termoenergetskih postrojenja, potrebno je u najkraćem roku zauzeti jasan stav da li je potrebno raditi ekološku rekonstrukciju Termoelektrane Pljevlja, jer je opravdana bojazan da bi novac mogao biti uzaludno potrošen, ili se u dogovoru sa Evropskom energetskom zajednicom mogu pronaći drugačiji modeli rada postojeće Termoelektrane Pljevlja (u manjem režimu rada), a novac opredijeljen za ekološku rekonstrukciju iskoristiti za izgradnju novog/ih energetska objekata u zemlji;
- Vlada Crne Gore i njeni nadležni organi treba da pojačaju komunikaciju sa međunarodnom zajednicom u pogledu ispunjenja obaveza Države Crne Gore u energetskom sektoru, a posebno u kontekstu činjenice da je Termoelektrana Pljevlja potrošila dozvoljenih 20.000

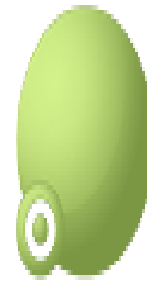
radnih sati, kako bi se usaglasila adekvatna rješenja, koja neće uticati na imidž Države Crne Gore u međunarodnoj zajednici i usporiti njen put ka evropskim integracijama sa jedne strane, ali ni koja neće pogoršati energetska situaciju u zemlji i razvoj lokalne zajednice u Pljevljima sa druge strane;

- Skupština Crne Gore, nakon definisanja niza prethodno navedenih pitanja, treba da donese poseban lex specialis zakon o pravednoj tranziciji za Pljevlja i regulisanju budućnosti rudarsko energetskog sektora u Pljevljima, koji će lokalnom stanovništvu dati garancije za pravednu tranziciju, a istovremeno će definisati sva ključna pitanja u ovoj oblasti; Prethodno posebno imajući ogromni društveni značaj ovog pitanja i njegov ogroman uticaj na lokalnu zajednicu, ali i Državu Crnu Goru ukupno;
- U slučaju različitih stavova javnosti o ovom značajnom pitanju, potrebno je razmotriti mogućnost organizovanja referenduma, bilo lokalnog, bilo državnog, a na kojem bi građani iskazali svoj jasan stav o pitanju pravedne tranzicije za Pljevlja i ukupnoj budućnosti rudarsko energetskog kompleksa na sjeveru zemlje;
- Radi poštovanja vladavine prava u Crnoj Gori i njenih međunarodno preuzetih obaveza potrebno je formirati posebno radno tijelo, koje će nadzirati rad i ispunjenost uslova Države Crne Gore u pogledu zatvaranja rudarsko energetskog sektora u zemlji i kvalitetne pripreme i provođenja procesa pravedne tranzicije za grad Pljevlja;
- Potrebno je takođe osmisliti kvalitetniju komunikacionu strategiju, sa aspekta svih relevantnih društvenih činilaca, o pitanju pravedne tranzicije u Pljevljima, kako bi se građani podrobnije upoznali sa ovim procesom, te u čitav proces ušlo pravovremeno i izbjegle negativne posledice po građane i društvo.

AKCIJA ZA SOCIJALNU PRAVDU

The Minor Foundation
for Major Challenges

"Ovaj izvještaj je nastao u okviru Projekta „A just transition for Pljevlja – one of the most polluted towns in Europe“, koji je podržan kroz grant norveške Minor Foundation for Major Challenges. Sadržaj izvještaja je isključiva odgovornost Nevladine organizacije Akcija za socijalnu pravdu.“